

EXITGESPREK

“Nu uw kind de eindstreep gehaald heeft, is het de beurt van een volgende jaargang. We willen graag kwaliteit blijven leveren, ook aan de leerlingen die het nog niet zover hebben gebracht. Vandaar dat we veel belangstelling hebben voor uw ervaringen met onze school. We zouden graag uw inzichten willen gebruiken om ons werk nog beter te doen.”

Leren van ervaringen

Een exitgesprek is een gesprek tussen de ouders en de school wanneer het kind (bijna) de school heeft verlaten. Met dit exitgesprek kan het partnerschap op correcte en plezierige wijze afgerond worden en krijgt de school tegelijkertijd inzicht in mogelijke verbeterpunten.

Een eerste kritische succesfactor van de exitgesprekken is het serieus nemen van de ouders en het partnerschap met die ouders. Een school die investeert in een goede relatie zal ook samen met ouders willen terugblikken op de afgelopen jaren. Het gaat om een dubbele terugblik, namelijk zowel op het traject dat de school met de leerling c.q. het kind of de jongere liep als op traject dat school en ouders samen liepen, als partners in de opvoeding en de begeleiding van leerling of kind/jongere. Vanaf het moment dat de school voor partnerschap met ouders gáát, zal ze aangeven dat een exitgesprek deel uitmaakt van het hele traject dat ouders samen met de school doorlopen.

Een tweede kritische succesfactor is een open, geïnteresseerde opstelling van de kant van de school. Alleen dan kan een exitgesprek een schat aan informatie bieden. Als school, als teamlid, als afdelingsleider of directeur loop je vaak al langer op school rond en zie je de eigen blinde vlekken niet meer.

In het exitgesprek kunnen *de ouders* informatie leveren. De distantie die ontstaat doordat het kind (bijna) niet meer op school zit en ouders niet langer voelen dat ze in een zekere afhankelijkheidsrelatie staan ten opzichte van de school, heeft hier een meerwaarde: ouders zullen eerder vrijuit praten. Dat biedt kansen. De informatie die de ouders geven is van belang in het kader van de kwaliteitszorg: het gesprek biedt informatie over ‘de tevredenheid’, biedt aanknopingspunten voor het optimaliseren van het traject dat ouders en school liepen en helpt bij het vormgeven van het (ouder)beleid.

In het exitgesprek kan ook *de school* informatie aan de ouders bieden. Omdat het perspectief van de ouders nu anders gericht is, zullen ze andere vragen stellen en onderwerpen willen bespreken die door de overgang naar een volgende school in een ander licht zijn komen te staan. De school kan zo nodig in het gesprek het eigen beleid en de eigen keuzes nog eens toelichten.

Het gesprek vormt tot slot een mooie afsluiting van het jarenlang samen optrekken. Een exitgesprek geeft de mogelijkheid gezamenlijk deze periode positief af te ronden. En waarschijnlijk levert het de school een actieve ambassadeur op.

“In het gesprek wordt gevraagd naar de ervaringen met de school. De opbrengst van het exitgesprek wordt schriftelijk vastgelegd. Alle deelnemers ontvangen een exemplaar van

het verslag. We geven daarin ook op hoofdlijnen weer hoe we ons voordeel gaan doen met de opbrengst van het exitgesprek.”

Uitvoering

De uitvoering van het exitgesprek kan op verschillende manieren vorm krijgen. Eén variant is een gesprek met individuele ouders. Maar het gesprek kan ook met een (beperkte) groep ouders worden gevoerd tijdens interactieve workshops rond bepaalde thema's, via een ouderpanel of in een onderwijscafé.

Belangrijk is een aansprekende uitnodiging met vermelding van het doel van het exitgesprek, het belang dat de school eraan hecht en de gekozen werkvorm. Het gesprek zelf kan er als volgt uitzien.

- 1 Opening met toelichting op het doel en het belang van het gesprek.
- 2 Gezamenlijke bespreking van een aantal vragen of aandachtspunten in een echte dialoog. De terugblik kan een gezamenlijke terugblik zijn van ouders en team, maar de school kan er ook voor kiezen de dialoog van haar kant uit in eerste instantie te beperken door vragen te stellen om zo vooral de dialoog tussen de ouders onderling te stimuleren. Het kan handig zijn hierbij een checklist voor een exitgesprek te gebruiken. Het is goed om tijdens het gesprek de conclusies te formuleren in de vorm van aanbevelingen aan de school en/of de ouders als partner van de school.
- 3 Terugblikken op de bijeenkomst zelf: wat liep goed, wat liep minder goed of kan de volgende keer beter/anders.
- 4 Afsluiting in een informele sfeer.

Na het exitgesprek worden de ervaringen en opmerkingen van ouders gebundeld, geanalyseerd en vervolgens verwerkt in een actieplan voor de school.

Relatie tot de doelen van partnerschap

Bij het exitgesprek gaat het om een gesprek tussen school en ouders wier kind de school binnenkort verlaat of inmiddels al verlaten heeft. Indien ouders meer kinderen op school hebben, kunnen deze bij elk kind dat de school verlaat worden uitgenodigd dan wel na het vertrek van het laatste kind. Het is niet de bedoeling dat het exitgesprek een 'klaaguurtje' wordt: vooral de vraag 'wat kunnen we hiervan leren' zal leidend moeten zijn in het gesprek.

De terugblik heeft betrekking op de vraag hoe school en ouders – naar de beleving van vooral de ouders – samen de realisering van *alle drie de doelstellingen* wisten te bevorderen. Hebben de school en de ouders de pedagogische doelstelling bereikt, dat wil zeggen: zijn ze er samen in geslaagd door middel van enige afstemming tussen thuis en school het kind beter te begeleiden? Hebben de ouders voor hun eigen gevoel voldoende mogelijkheid gehad en gebruikt om mee te helpen in de klas en in de school? Hebben de ouders het gevoel dat ze gehoord werden, zowel informeel als formeel via de medezeggenschapsraad? En hoe heeft de school dit beleefd? Deze zaken raken het organisatorisch dan wel het democratisch doel.

De school wil daarvan leren. Meer specifiek kan ze heel gericht nagaan wat de effectiviteit van allerlei specifieke acties, activiteiten of interventies was. Ze kan daarmee

haar voordeel doen in het kader van kwaliteitszorg: kwaliteitsverhoging en kwaliteitsborging.

Relatie tot andere vormen van wederzijdse betrokkenheid

Exitgesprekken zijn bij uitstek een vorm van meedenken van ouders met de school (cel 7). In de vorm van een dialoog is ook het meedenken van de school met de ouders aan de orde (cel 11).

	Meeleven		Meehelpen		Meedenken		Meebeslissen	
Ouders>kind als leerling	1		2		3		4	
Ouders>groep/ klas of school	5		6		7	X	8	
School>ouders	9		10		11	(X)	(12)	

Thematisch kan het exitgesprek terugblikken op de invulling van veel meer cellen:

- Was het gemakkelijk om als ouder betrokken te zijn bij de ontwikkeling van je eigen kind en die betrokkenheid ook te tonen (cellen 1-4)?
- Kon je als ouder gemakkelijk betrokken zijn bij de groep van je kind en bij de school als geheel (cellen 5-8)? Hoe heb je als ouder de activiteiten ervaren van contactouders, de ouderraad of de oudervereniging (veelal cellen 6 en 7) of de medezeggenschapsraad (cel 8)?
- Hoe heb je de betrokkenheid van de school bij de thuissituatie ervaren (cellen 9-11)?

Relatie tot het traject dat school en ouders samen lopen en tot andere instrumenten

Het exitgesprek vindt plaats in het natraject en is een zeer wezenlijk instrument ter afsluiting van het traject dat school, kind en ouders liepen. In de vragen die worden gesteld, kan teruggerepen worden op de gestelde doelen en verwachtingen uit het intakegesprek. Meer in het algemeen versterkt een goed exitgesprek bij 'zittende ouders' het gevoel dat de school de ouders serieus neemt.

Sommige scholen organiseren een exitgesprek bij het vertrek van elk kind van de school, terwijl andere scholen ouders pas uitnodigen voor dit gesprek wanneer het laatste kind van school gaat. De volgende *varianten* zijn te onderscheiden:

- a een gesprek met individuele ouders (bijvoorbeeld wanneer een leerling tussentijds uitstroomt ten gevolge van verhuizing en/of overgang naar een andere school, zeker indien daaraan problemen in de relatie tussen ouders en school voorafgingen);
- b een gesprek met een groep ouders, bijvoorbeeld in de vorm van:
  - interactieve workshops rond bepaalde thema's naar keuze;
  - ouderpanel;
  - onderwijscafé.

Individuele gesprekken zijn heel intensief en kunnen ouders ertoe verleiden niet het achterste van hun tong te laten zien. Deze gesprekken kunnen wel zinvol zijn indien het

gaat om ouders met wie meer dan gemiddeld contact was. Zo'n gesprek kan dan informatie opleveren die niet gemakkelijk uit de andere varianten naar voren komt. De andere varianten zijn min of meer gelijkwaardig. Overwegingen vóór de ene vorm boven de andere vorm kunnen samenhangen met vragen als:

- hoeveel ouders worden er verwacht?
- wat werkt beter: een heel informele sfeer of een meer gestructureerde vorm?

Het exitgesprek kan de effecten van andere instrumenten in het kader van de kwaliteitszorg versterken. Het is een natuurlijk sluitstuk van het traject dat school en ouders samen liepen en verloopt in dezelfde sfeer van openheid en dialoog. Het exitgesprek kan goed in combinatie met of als alternatief voor bijvoorbeeld een ouderenquête of oudertevredenheidsonderzoek worden uitgevoerd. In vergelijking daarmee is een *exitgesprek* interactief en biedt meer mogelijkheden tot doorvragen. Beweegredenen van ouders kunnen zo beter naar voren komen.

Zoals eerder aangegeven gaat het veelal om een dubbele terugblik. In een exitgesprek gaat het daarbij om de *hoofdlijnen*, zeker als het gesprek groepsgewijs plaatsvindt. Daarmee vervangt een exitgesprek niet het afrondende gesprek dat plaatsvindt met elke ouder (elk ouderpaar) over de ontwikkeling van het eigen kind.

Afrondend gesprek over de ontwikkeling en de vorderingen van een leerling

Daar elk kind een eigen schoolloopbaan doorloopt, met eigen zijwegen en soms ook hobbels of kuilen, is het goed dit gesprek los te zien van het groepsgewijs exitgesprek. Bereid zo'n afrondend gesprek met individuele ouders in de puntjes voor. Hoe is de schoolloopbaan van het kind verlopen: zijn de prestaties naar verwachting geweest; heeft het kind zich veilig gevoeld op school en is het kind voldoende uitgedaagd door de school om talenten te laten zien? Met een aandachtspuntenlijst kunnen de ouders zich al voorbereiden op het gesprek en 'leerzame' informatie meegeven.

In het verlengde van dit gesprek informeren sommige scholen een half jaar, een jaar en/of enkele jaren na het vertrek van het kind van de school nog bij de ouders over de verdere ontwikkeling van het kind. Dit kan ingegeven zijn doordat de school op de hoogte wil blijven van de verdere ontwikkeling van het kind en/of wil nagaan of ze het juiste advies heeft gegeven.

Aan de slag

Initiatief

Het initiatief voor het exitgesprek ligt bij de school, doorgaans bij de directie of afdelingsleiding.

Vorbereidingsgroep

Het is te overwegen bij de voorbereiding zowel enkele ouders van vertrokken kinderen te betrekken als enkele 'zittende ouders'. De voorbereidingsgroep kan een draaiboek voor exitgesprekken ontwikkelen.

Bepaling van het tijdstip

Ga na welke overwegingen er zijn om het gesprek plaats te laten vinden tegen het einde van de schoolloopbaan dan wel wanneer het kind al vertrokken is. Beschouw die overwegingen eventueel als veronderstellingen en toets die bij ouders. Bepaal op welk moment van de dag en de week de opkomst het hoogst zal zijn.

“Wij nodigen kleine groepjes ouders uit nadat de kinderen van school zijn. Als je de gesprekken in mei of juni aan het eind van groep acht houdt, dan kun je nog geen brugklaservaringen meenemen en is het nog moeilijk wat afstand te nemen. Een goed moment lijkt januari: dan zijn de proefwerkweken geweest, is het eerste rapport gegeven en hebben ook ouders al wat ervaringen met de vo-school. Zowel ouders als leerlingen kijken dan op een andere manier terug op de basisschool.”

Uitnodiging

De uitnodiging dient er aantrekkelijk uit te zien en moet tijdig bij de ouders en het team zijn. De school geeft daarbij aan:

- wat de bedoeling van het gesprek is en waarom het zo'n belangrijk gesprek is;
- wat de aard van het gesprek is (in een dialoog ervaringen uitwisselen omtrent de schoolloopbaan van het kind, vooral gericht op het traject dat school en ouders als partners met elkaar liepen of een combinatie van beide trajecten);
- voor welke werkvorm is gekozen en hoeveel tijd er ongeveer mee gemoeid is;
- hoe wordt afgesloten;
- wat er met de ervaringen en opmerkingen zal worden gedaan.

Sfeer

De school is leidend voor de sfeer tijdens het exitgesprek. Ouders zijn niet verplicht om deel te nemen aan dit gesprek. Zorg voor een rustige locatie. Als directeur, mentor af afdelingsleider bouw je het gesprek rustig op, je valt niet meteen met de deur in huis, maar stelt de ouders op hun gemak, zodat die onbevangen en in een sfeer van vertrouwen hun verhaal kunnen doen. Een goede sfeermaker kan zijn om enkele ouders eens een leuke anekdote uit de schoolloopbaan van hun kind te laten vertellen. Het is goed om in het gesprek enige structuur te brengen en te bewaken. Samen met de ouders worden in een 'open vorm' de jaren doorlopen die het kind op de school doorbracht. Wat zijn succesbelevingen van het kind geweest: wanneer deed de school er echt toe? Wat hebben de leerling en de ouder de school nog te vertellen? Welke knelpunten zijn de ouders, het kind of de school tussendoor tegengekomen en zijn deze goed opgelost? Het kan zijn dat tijdens het exitgesprek informatie wordt gegeven die een pijnpunt blootlegt in het schoolbeleid. Heb als school de moed om dit pijnpunt te (h)erkennen, ook wanneer u misschien zelf wel onder vuur ligt. Focus op de positieve (leer)aspecten van een exitgesprek. Het gesprek wordt positief en in een goede sfeer afgerond.

Frequentie

“We overwegen om het exitgesprek te beperken tot één keer en te combineren met een terugkomdag, waar het kind zijn eerste ervaringen in het voortgezet onderwijs deelt en tegelijkertijd samen met zijn ouders het exitgesprek voert.”

De school geeft aan wanneer het gesprek plaatsvindt, of het de bedoeling is dat het kind meekomt en in hoeverre er voor de kinderen een apart programma is. Een parallel traject voor de (ex-)leerlingen in de vorm van een terugkommiddag of -avond op eenzelfde moment kan een grotere opkomst van ouders in de hand werken.

Deze informatie over het exitgesprek kan in een aantrekkelijk vormgegeven *hand-out* worden verwoord en/of uitgebeeld. Dit kan ook meteen als leidraad, 'agenda' of programma gehanteerd worden.

Organisatie

- Duidelijk moet worden of het gehele *team* aanwezig moet zijn dan wel een aantal teamleden (de leerkracht(en) van groep 8, mentoren, de bouwcoördinatoren, de afdelingsleiders, een andere vertegenwoordiging van het team).
- In hoeverre is de aanwezigheid van een *tolk* gewenst?
- Op welke wijzen worden '*zittende ouders*' bij de uitvoering betrokken? Wat is dan precies hun rol? In het algemeen zullen zij niet actief deelnemen aan het gesprek, behalve eventueel om verduidelijkende vragen te stellen.
- De school heeft scherp voor ogen wat ze met het exitgesprek wil en operationaliseert dat in de vorm van *vragen en aandachtspunten*, eventueel zelfs een *vragenlijst*. Afhankelijk van de gekozen werkvorm kan daarin meer of minder structuur gebracht worden. Denkbaar is dat de school de ouders tevoren een vragenlijst laat invullen en die tevoren ook laat inleveren/insturen (eventueel digitaal).
- Creëer een *win-win-situatie*. Houd er rekening mee dat de winst van de bijeenkomst voor de school is dat ze meer zicht krijgt op hoe ouders een en ander ervaren hebben. Ze kan daar haar voordeel mee doen in haar relatie tot de '*zittende ouders*'. Communiceer dat ook met deze ouders. Voor de deelnemende ouders is het aantrekkelijk om samen met team en andere ouders terug te blikken op hun relatie met de school. Bovendien biedt zo'n bijeenkomst – afhankelijk van het gekozen tijdstip – de gelegenheid om wat eerste ervaringen uit te wisselen rond de overgang naar het voortgezet onderwijs. Dat onderwerp is voor de school ook interessant: in hoeverre heeft zij kinderen en hun ouders voldoende voorbereid op die overgang?
- Ga na in hoeverre je in vorm moet *differentiëren*. Kies je een werkvorm waarbij (ook) in kleinere groepjes wordt gewerkt, ga dan na wat de voor- en nadelen zijn van het vormen van specifieke groepen.
- Wie leidt de bijeenkomst, moet dat een onafhankelijke *gespreksleider* zijn of niet, wie zorgt voor de rapportage over het plenaire deel en hoe verloopt de terugrapportage uit eventuele subgroepen?
- Wie is verantwoordelijk voor de *stappen na het exitgesprek*? Draagt de directeur of afdelingsleider zorg voor een verslag? Worden de gedeelde ervaringen en gemaakte opmerkingen in een teamvergadering besproken en leidt dit tot een bijstelling van beleid of gerichte activiteiten? De eindverantwoordelijkheid voor de toepassing van dit instrument ligt bij de school.

Wat gebeurt er met de opbrengst?

Maak aan het begin duidelijk waarvoor de informatie wordt benut en wat de school met de opbrengst gaat doen. Het houden van exitgesprekken past in het systeem van kwaliteitszorg. De school doet er haar voordeel mee in relatie tot de '*zittende ouders*'.

Als aan het slot van de avond de opbrengst plenair geïnventariseerd wordt en duidelijk wordt of de school daar iets mee kan doen, kan verdere (schriftelijke) communicatie over wat er gebeurt met de opbrengst richting de deelnemende ouders achterwege blijven (specifieke suggesties eventueel daargelaten). Het is wel handig de 'zittende ouders' te informeren over de opbrengst van de avond en wat de school ermee doet. Bij hen zal dit weer eens onderstrepen hoe zorgvuldig de school met haar partners omgaat. Zet de schoolinformatie over de opbrengst op de website, dan kunnen ook de deelnemers die informatie nog tot zich nemen.

Samenvatting: wat zijn de goede dingen en wanneer doen we die goed?

Goed partnerschap vooronderstelt een helder beeld van onder meer de opvattingen, de ervaringen en de tevredenheid van ouders in verband met de schoolloopbaan van hun kinderen en het traject dat de school met hen als partner liep.

Een goed exitgesprek past daarom prima in een systeem van kwaliteitszorg omdat het de school informatie biedt over die opvattingen, ervaringen en tevredenheid van de vertrekkende ouders. Wanneer de school wil leren van de inbreng van de ouders, kan zij van hun inbreng profiteren door verbeteringen aan te brengen in het traject dat ze met ouders loopt en/of door beter vorm te geven aan haar (ouder)beleid. Die bijdrage wordt nog sterker als er een relatie kan worden gelegd met de verwachtingen die ouders aan het begin van het traject hadden.

De doelstelling van het exitgesprek dient voor alle betrokkenen helder te zijn. Het is belangrijk dat het gesprek in een open en constructieve sfeer verloopt en dat de school ervan wil leren. Deelnemers beschouwen elkaar als serieuze gesprekspartners. De directie of afdelingsleiding stuurt erop aan dat er concrete suggesties naar voren komen waar de school iets mee 'kan'. Het gesprek vormt een mooie afsluiting van de jarenlange weg die ouders en school samen liepen.

Bron

Beek, S., A. van Rooijen & C. de Wit (2007). *Samen kun je meer dan alleen. Educatief partnerschap met ouders in basis- en voortgezet onderwijs*. Den Haag: Q*Primair; 's-Hertogenbosch: KPC Groep